

Nieuws mei 2022

[Bedreigde pissebedden in Vlaanderen?](#)

We bepaalden de Rode-Lijststatus van de 34 soorten pissebedden die in Vlaanderen voorkomen op basis van historische en recent verzamelde gegevens.

Eén soort bleek regionaal uitgestorven. Tien andere soorten zijn in mindere of meerdere mate bedreigd.

[ZEEKERWETEN, Citizen science aan de kust](#)

Op zondag 8 mei (10.00 - 16.00 u.) vindt het eerste burgerwetenschapsfestival aan onze kunst plaats: ZEEKERWETEN. Tijdens dit openluchtevenement ontdek je als burger hoe je mee onderzoek voert en data verzamelt over de biodiversiteit van de kuststreek. Zo word je zelf een volwaardige burgerwetenschapper. Het wordt een verrassende en boeiende dag voor jong en oud, vol actie en boeiend onderzoek. Help jij mee de wetenschap vooruit?

[Translocatieplan voor de bedreigde heivlinder in Vlaanderen](#)

Uit een genetische populatiestudie van de heivlinder in Vlaanderen, in opdracht van Natuur en Bos en met Natuurpunt, bleek dat de genetische diversiteit over het algemeen vrij laag was. We vonden ook een zeer lage uitwisseling van individuen (en dus genen) tussen de regio's en tussen de populaties. Op basis van deze resultaten en de terreincontrole van potentieel geschikt leefgebied stelden we een translocatieplan op.

[Eerste resultaten van de dagvlindermeetnetten: heel wat soorten gaan sterk achteruit](#)

De eerste resultaten van de gloednieuwe dagvlindermeetnetten zijn jammer genoeg voor de meeste soorten niet zo positief. Gelukkig zijn er ook dagvlinders die het goed doen.

[Indicator in de kijker: Oppervlakte gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten](#)

De oppervlakte gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten kent een sprongsgewijze, positieve evolutie. In 2021 steeg de totale gerealiseerde oppervlakte tot 6.209 ha. Als alle lopende projecten zullen uitgevoerd zijn, kan deze oppervlakte toenemen tot ongeveer 14.300 ha.

[Onze bossen houden niet van extreem weer](#)

In 2021 volgden we de gezondheidstoestand op van 1473 bomen in 75 meetpunten. De belangrijkste maat hiervoor is de bladverliesscore. Bomen met meer dan 25% bladverlies beschouwen we als beschadigd. In 2021 was één boom op vijf beschadigd (19,9%), zomereik scoorde het slechtst.

[Ga mee op invasieve-soorten-safari](#)

Op 20-22 mei gaan overal in Europa bioblitzen door in Natura-2000 of andere beschermde natuurgebieden, met de bedoeling zoveel mogelijk invasieve soorten te rapporteren.

In België zijn er twee bioblitzen, op zaterdag 21 mei in het Westhoekreservaat en op zondag 22 mei langs het oude kanaal Charleroi-Brussel, een groen-blauwe corridor in het stroomgebied van de Zenne.

Meer oude bossen door een betere kartering

Sommigen bossen in Vlaanderen zijn eeuwenoud, terwijl andere pas in de 20ste eeuw ontstonden. De kaart van de bosleeftijd is een belangrijke hulp voor het bosbeheer en -beleid, maar de 20 jaar oude digitalisering was aan een controle en een update toe. Daaruit bleek dat de oppervlakte bos ontstaan vóór 1850 toenam van 31.749 ha (versie 2001) tot 32.958 ha (versie 2021).

Gestresseerde beukzaailingen herstellen met en zonder groeicompensatie

Klimaatverandering brengt meer extreme en wisselende weersomstandigheden met zich mee. De vraag is niet enkel wat die met een plant doen, maar ook hoe de plant erna recupereert. We onderzochten bij zaailingen van beuk de gevolgen van een verhoogde temperatuur in het voorjaar én van een late voorjaarsvorst.

To fly or not to fly? That is the question

Het INBO wil duurzamer worden, en gebruikt hiervoor de Sustainable Development Goals of SDG's als kapstok. We formuleerden acties voor ons aankoopbeleid, ons gebouw- en terreinbeheer, de organisatie van evenementen, gender- en diversiteitsbeleid, ... Ook op het vlak van mobiliteit keken we hoe we meer duurzame keuzes kunnen maken. Hoe willen we vanaf nu omgaan met onze vliegtuigreizen?

Bedreigde pissebedden in Vlaanderen?

Ongewervelden maken het grootste deel uit van onze biodiversiteit. Toch moet je ze met een vergrootglas zoeken in het natuurbeheer en -beleid. Vooral bodemorganismen worden vaak over het hoofd gezien. Ze leveren nochtans een noodzakelijke bijdrage aan een gezonde bodem en dus een gevarieerde biodiversiteit. Zo zijn **pissebedden** samen met regenwormen en miljoenpoten bijzonder belangrijk voor de afbraak van strooisel. Op die manier recycleren ze heel wat nutriënten uit de bodem.

Hoe het met deze diergroepen gaat, weten we nauwelijks. Om daaraan te verhelpen, bepaalden we de Rode-Lijststatus van de 34 soorten pissebedden die in Vlaanderen voorkomen. We deden dit op basis van historische en recent verzamelde gegevens. Voor de recente gegevens konden we beroep doen op burgerwetenschappers van de pissebeddenwerkgroep Spinicornis.

Eén soort bleek regionaal uitgestorven. Tien andere soorten zijn in mindere of meerdere mate bedreigd. De meest bedreigde soorten komen voor in oude bossen, kustbiotopen, langs propere waterlopen en in oude boerderijen en stallen. Initiatieven voor die laatste bieden in bepaalde gevallen de mogelijkheid om de waarde van cultureel erfgoed en gevarieerde landschappen en hun typische biodiversiteit mee op te nemen in natuurbeheerplannen.

Pallieter De Smedt, Pepijn Boeraeve, Gert Arijs, Stijn Segers, Jorg Lambrechts & [Dirk Maes](#)

Meer lezen: [De Smedt, P., Boeraeve, P., Arijs, G., Segers, S., Lambrechts, J., Maes, D., 2022. A Red List of terrestrial isopods \(Isopoda: Oniscidea\) in Flanders \(northern Belgium\) and its implications for conservation. Journal of Insect Conservation \(in druk\). <https://doi.org/10.1007/s10841-022-00390-7>](#)

Beeld boven: kleuroller (foto Gert Arijjs)

Indicator in de kijker: Oppervlakte gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten

Om projectmatig aan natuurherstel, -behoud en -ontwikkeling te doen, riep de Vlaamse wetgever in 1998 het instrument natuurinrichting in het leven. Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij zorgen sindsdien samen voor de planning, coördinatie en uitvoering van natuurinrichtingsprojecten.

Deze indicator toont de evolutie van de totale oppervlakte van ingestelde en gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten. Het gaat over de oppervlakte projectgebied. Dit betekent niet dat de volledige oppervlakte projectgebied heringericht wordt of is.

De oppervlakte gerealiseerde natuurinrichtingsprojecten kent een sprongsgewijze, positieve evolutie. In 2021 steeg de totale gerealiseerde oppervlakte tot 6.209 ha. Als alle lopende projecten zullen uitgevoerd zijn, kan deze oppervlakte toenemen tot ongeveer 14.300 ha.

[Lieve Vriens](#)

[>> Naar de indicator](#)

Beeld boven: Smeetshof (foto Yves Adams - Vildaphoto)

Meer oude bossen door een betere kartering

De leeftijd van bossen in Vlaanderen is erg variabel: sommigen zijn eeuwenoud, terwijl andere pas in de 20ste eeuw ontstonden. Bosccosystemen ontwikkelen erg traag en hun ouderdom bepaalt heel wat kenmerken, zoals de koolstofopslag en biodiversiteit. De [kaart van de bosleeftijd](#) is daarom een belangrijke hulp voor het bosbeheer en -beleid. Deze kaart geeft in vier klassen weer op welk tijdstip tussen 1775 en 2000, een bos is ontstaan.

De eerste versie van de kaart dateert van 2001 en is gedigitaliseerd met scans van historische kaarten. Die waren van een veel minder goede kwaliteit dan wat nu beschikbaar is. In het bijzonder op de kaarten van Vandermaelen was het onderscheid tussen bos en ander landgebruik niet altijd duidelijk. Deze kaart van rond 1850 is erg waardevol voor het beleid: een bos dat ook al op deze kaart aanwezig is en op dit moment vooral uit loofbomen bestaat, voldoet immers aan de criteria voor Europees beschermd habitat.

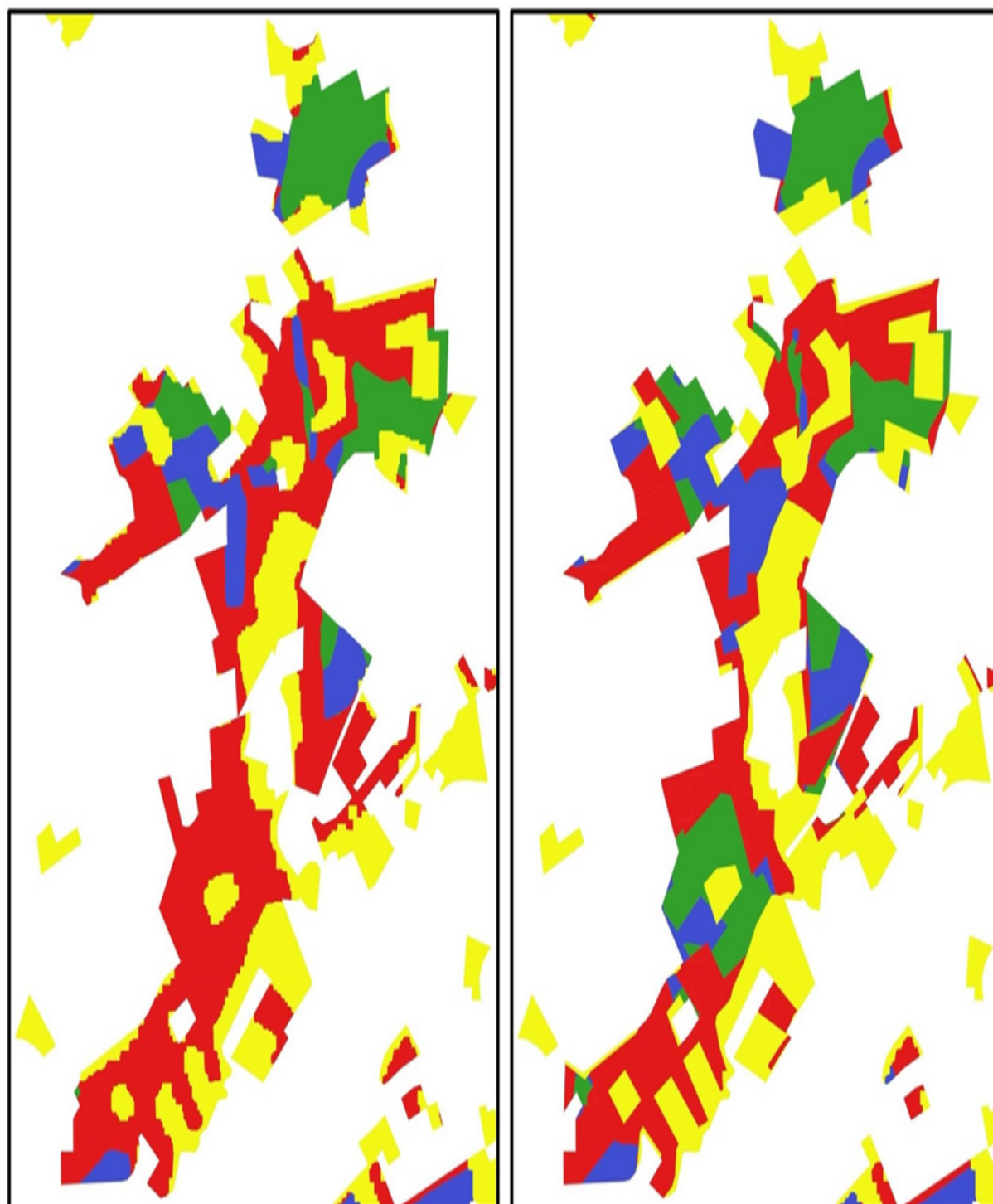
De voorbije jaren controleerden we daarom systematisch de bossen op de kaart van 1850. **De oppervlakte bos ontstaan vóór 1850 nam daardoor toe op de bosleeftijdkaart, van 31.749 ha (versie 2001) tot 32.958 ha (versie 2021).**

Ondanks deze correcties moet je nog steeds rekening houden met de beperkingen van de bosleeftijdkaart: voor lokale studies raden we aan om ook de historische kaarten zelf te bekijken.

[Luc De Keersmaeker](#) en Marc Esprit

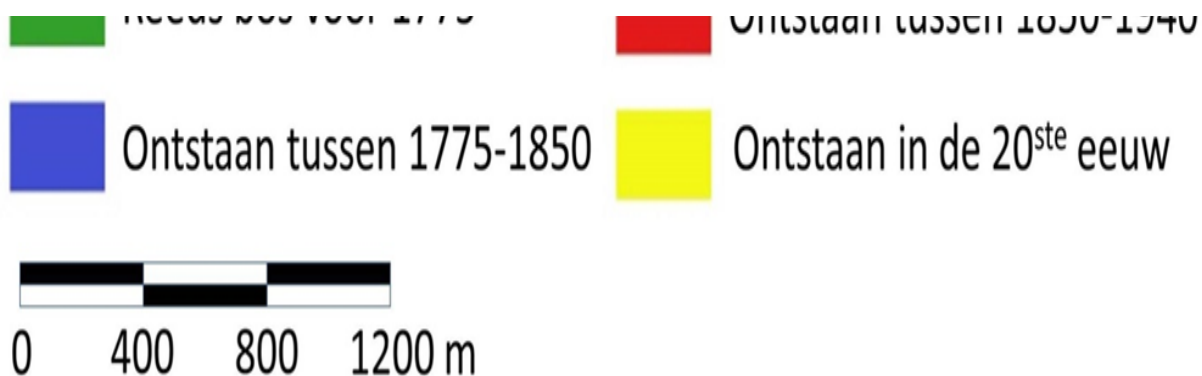
Versie 2001

Versie 2021

Reeds bos voor 1775

Ontstaan tussen 1850-1910

Een uitsnede van de twee versies van de bosleeftijdskarta. Rechts op de versie 2021 een oud bos (groen weergegeven), dat in de versie 2001 ontbrak door een digitalisatiefout.

Beeld boven: sHerenbos (foto INBO, Luc De Keersmaeker)

Gestresseerde beukzaailingen herstellen met en zonder groeicompensatie

Klimaatverandering brengt meer extreme en wisselende weersomstandigheden met zich mee. De vraag is niet enkel wat die met een plant doen, maar ook hoe de plant erna recupereert. We onderzochten bij zaailingen van beuk de gevolgen van een verhoogde temperatuur in het voorjaar én van een late voorjaarsvorst.

We bestudeerden lokale herkomsten van beuk, waaronder Zoniënwoud en Voeren, een herkomst uit de Veluwe, uit de Hoge Venen en zelfs een herkomst uit de Spaanse Pyreneeën. Bij alle herkomsten zagen we dat een **verhoogde voorjaarstemperatuur** stress creëerde. Hierdoor groeiden de zaailingen minder, ook al was het groeiseizoen verlengd door de vroegere uitloop van de planten. Opmerkelijk was dat de planten zich in de volgende jaren herstelden met volledige compensatie. Dit betekent dat de groei in de volgende jaren toenam, waardoor het verschil met de controleplanten ingehaald werd.

Klimaatverandering kan ook door **late voorjaarsvorst** schade veroorzaken. We zien steeds vaker warme periodes in het vroege voorjaar. Planten gaan zich hierdoor vroeger ontwikkelen en worden zo gevoeliger voor late voorjaarsvorst. Dit gebeurde in 2019 bij onze beukjes. Door vorstschade vertraagde hun groei aanzienlijk. In 2020 herstelden de jonge beukjes zich, maar ditmaal zonder compensatie. Ze vertoonden in 2020 dus een normale groei vergelijkbaar met de controleplanten, maar geen verhoogde groei die de achterstand ongedaan maakte.

De late voorjaarsvorst trof vooral beukzaailingen die volop aan het uitlopen waren. Met name de Spaanse herkomst, een herkomst uit Voeren (net iets meer continentaal) en een herkomst van

Brakelbos werden getroffen. We weten dat in Brakelbos na de eerste wereldoorlog niet-lokaal materiaal werd aangeplant in het kader van herstelbetalingen. Hoogstwaarschijnlijk gebeurde dit met een continentale Duitse herkomst. Dit wijst erop dat herkomsten uit een continentaal klimaat met meer voorspelbare seizoenen moeite hebben met een meer grillige afwisseling van warme en koude periodes in de lente, typisch voor een Atlantisch klimaat. Dit geeft aan dat we best voorzichtig omspringen met het aanplanten van bomen met een continentale herkomst in Vlaanderen.

[Kristine Vander Mijnsbrugge](#), Luc De Keersmaeker, Kris VandeKerkhove, Arno Thomaes

Meer lezen: [“Growth Recovery and Phenological Responses of Juvenile Beech \(*Fagus sylvatica* L.\) Exposed to Spring Warming and Late Spring Frost”](#) <https://doi.org/10.3390/f12111604>

Vorstschade bij jonge beuken (foto INBO)

Beeld boven: Zoniënwoud (foto INBO)

ZEEKERWETEN - Citizen science aan de kust

Op zondag 8 mei (10.00 - 16.00 u.) vindt het eerste burgerwetenschapsfestival aan onze kunst plaats: [ZEEKERWETEN](#). Tijdens dit openluchtevenement ontdek je als burger hoe je mee onderzoek voert en data verzamelt over de biodiversiteit van de kuststreek. Gepassioneerde experts leren je trucs en tools om het onzichtbare leven in zee, op het strand, in de duinen en elders aan de kust zichtbaar te maken. Zo word je zelf een volwaardige burgerwetenschapper. Het wordt een verrassende en boeiende dag voor jong en oud, vol actie en boeiend onderzoek. Help jij mee de wetenschap vooruit?

Dit evenement is een initiatief van LifeWatch Belgium. Word voor 1 dag INBO-wetenschapper en neem deel aan volgende activiteiten:

- **In Aziatische wespennesten** (Duinpanne, Olmendreef 2, De Panne): De Aziatische hoornaar is een nieuwkomer die honingbijen en andere inheemse insecten aanvalt. Help het [Vespa-Watch](#) project en leer deze exoot en zijn nesten herkennen, opsporen en melden.
- **Een geringde meeuw, wat nu?** (VOC - Nieuwpoortsesteenweg 642, Oostende): Als je vaker aan de kust komt, heb je ze vast al eens gezien: meeuwen met een gekleurde plastic ring aan hun poot. Vroeg je je al af waarom dat zo is en wat je in zo'n geval moet doen? Wil je meehelpen aan het lopend meeuwenonderzoek van het INBO en UGent, kom dan zeker naar het VOC in Oostende. Je krijgt er alle informatie over meeuwen.
- **Hemelbeestjes van strand en duin** (Duinpanne, Olmendreef 2, De Panne): Ooit gehoord van pimpampoentjes, hemelbeestjes of pieternellekes? Van de pletpot, het klopscherm en het sleepnet?

Wist je dat er wel vijftig verschillende soorten lieveheersbeestjes zijn, dat sommige erg bedreigd zijn, dat ze in hete zomers op het strand verzamelen en dat het eigenlijk kleine kannibaaltjes zijn? We gaan samen op zoek naar lieveheersbeestjes en leren ze op naam brengen.

- **Wie loopt in de cameraval?** (Duinpanne, Olmendreef 2, De Panne): Duik in de wondere wereld van cameravallen. Ontdek hoe wetenschappers deze camera's gebruiken om het geheime leven van wilde dieren te bestuderen.
- **Word een duinplantkenner** (Ingang van de Paelsteenpanne (strandtoegang 6: Hippodroom), Bredene): Gefascineerd door plantjes? Vraag je je wel eens af hoe wetenschappers duinvegetaties bestuderen? Boeken, een app en een planthousiast maken van jou tijdens deze laagdrempelige workshop een echte onderzoeker!

Bekijk het [volledige programma op www.zeekerweten.be](https://www.zeekerweten.be) of [zoek activiteiten op de kaart](#).

Onze bossen houden niet van extreem weer

De bosvitaliteitsinventaris maakt deel uit van het internationale Level 1 [ICP Forests](#) programma. In 2021 volgden we de gezondheidstoestand op van 1473 bomen in 75 meetpunten. De belangrijkste maat hiervoor is de bladverliesscore. Bomen met meer dan 25% bladverlies beschouwen we als beschadigd. We controleerden elke boom ook op symptomen van aantasting of schade door schimmels, insecten of andere factoren.

In 2021 was **één boom op vijf beschadigd** (19,9%). Zomereik scoorde het slechtst, met meer dan een kwart beschadigde bomen (27,4%). Het gemiddeld bladverlies van alle soorten samen bedroeg 22,7%.

Ten opzichte van 2020 namen we gemiddeld over alle boomsoorten heen een **positieve evolutie** waar. Voor eik en grove den was er geen beduidende verbetering, maar de kroontoestand verbeterde wel significant voor beuk, Corsicaanse den en een groep 'overige loofboomsoorten'. Dat is een groep met onder andere kastanje, berk, els, esdoorn en populier.

Hittegolven en langdurige droogteperioden kenmerkten de zomers van 2018, 2019 en 2020. In 2021 namen we geen verkleuring, bladvervorming of vroege bladval door droogte waar. Dit toont aan dat veel boomsoorten een typisch Belgische zomer verkiezen, zonder droogte en hitte.

Niet elke negatieve evolutie is te wijten aan weersextremen of een veranderend klimaat. Ook luchtverontreiniging, standplaats eigenschappen en onaangepast beheer kunnen de gezondheid negatief beïnvloeden. Daarnaast baart de introductie van nieuwe infectieziekten of insecten bosbeheerders zorgen. Het vals essenvlieskelkje is een invasieve schimmel die al meer dan een decennium de essen aantast. Tussen 2014 en 2021 werden 252 essen gemonitord en ondertussen stierf 24,2% van deze bomen.

[Geert Sioen](#), Pieter Verschelde

Meer lezen: [Sioen, G., Verschelde, P., & Roskams, P. \(2022\). Bosvitaliteitsinventaris 2021. Resultaten uit het bosvitaliteitsmeetnet \(Level 1\). \(Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek; Nr. 7\). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. <https://doi.org/10.21436/inbor.71783042>](#)

Beeld boven: bosvitaliteitsproefvlak in Serskamp (Wichelen) (foto Geert Sioen, INBO)

To fly or not to fly? That is the question

De [Sustainable Development Goals](#) werden geformuleerd door de Verenigde Naties en willen ons stimuleren duurzame keuzes te maken. Ook het INBO evalueerde zijn beleid en bekeek waar het duurzamer kan. Iedereen binnen de organisatie kon voorstellen doen en evalueren. Zo kwamen we tot een haalbaar en gedragen plan voor ons aankoopbeleid, ons gebouw- en terreinbeheer, de organisatie van evenementen, gender- en diversiteitsbeleid, ... Ook op het vlak van mobiliteit bekeken we meer duurzame keuzes.

Onze wetenschappers wisselen graag hun kennis uit met buitenlandse onderzoekers en maken dus al eens een dienstreis. Deze vorm van netwerking blijft belangrijk om de vinger aan de pols te houden van wat leeft binnen de wetenschap. Tegelijk zijn we ons bewust van de vervuilende uitstoot van vliegreizen.

In het pre-corona-jaar 2019 maakten INBO-medewerkers 67 dienstreizen met het vliegtuig. De totale CO₂-uitstoot daarvan was 64 ton. Van die 67 dienstreizen waren er 13 intercontinentaal. Met een aandeel van nog geen kwart van het aantal dienstreizen via het vliegtuig, hebben die intercontinentale vluchten wel een CO₂-uitstoot van 34 ton. Dit is 53% van de totale CO₂-uitstoot door vliegreizen in 2019.

Met volgende acties uit het SDG-actieplan willen we onze dienstreizen duurzamer maken:

1. We kijken kritisch naar de intercontinentale dienstreizen en vervangen deze waar zinvol door online deelname. Sinds de corona-pandemie is iedereen wat meer vertrouwd met online vergaderen en zijn de instrumenten hiervoor sterk verbeterd.

2. Voor de kortere afstanden streven we ernaar om onder de 1000 km geen vliegreizen te maken.
3. We vergoeden de milieuschade via een CO2-compensatie: dit is een bijdrage van het INBO aan duurzame-energieprojecten.

Op de INBO-website staan nog [meer acties waar we de komende jaren op willen inzetten](#). We hopen hiermee te inspireren, zodat we samen kunnen bijdragen aan de realisatie van de Sustainable Development Goals.

Tom Robberecht, [Lymke Janssens](#), Irina De Landtsheer

Ga mee op invasieve-soorten-safari

Geïnspireerd door de [City Nature Challenge](#), organiseert de COST actie [AlienCSI](#) een [bioblitz](#): op zo kort mogelijke tijd verzamelen de deelnemers zoveel mogelijk soorten of waarnemingen van soorten. Een bioblitz wil mensen bewust maken over biodiversiteit in hun omgeving. AlienCSI is een Europees samenwerkingsverband dat de kennis en het bewustzijn rond invasieve soorten via burgerwetenschap wil vergroten.

De **AlienCSI bioblitz (20-22 mei 2022)** is een driedaags Europees evenement. Overal in Europa gaan bioblitzen door in Natura-2000 of andere beschermde natuurgebieden, met de bedoeling zoveel mogelijk invasieve soorten te rapporteren. Het evenement wil mensen betrekken bij het documenteren van invasieve soorten en zo tonen dat iedereen een rol kan opnemen bij de monitoring ervan. De deelnemers zullen hierdoor ook beter de impact van dergelijke soorten op de natuur begrijpen. De verzamelde gegevens zullen open gepubliceerd worden op [GBIF](#), een databank met waarnemingen van alle soorten in de wereld. De gegevens zijn ook direct relevant voor het uitvoeren van natuurbeheer.

In België hebben twee AlienCSI bioblitzen plaats:

- Op **zaterdag 21 mei** in het **Westhoekreservaat**. Hier zullen we zoveel mogelijk exotische planten karteren. Het [LIFE DUNIAS](#) project zal deze planten daarna verwijderen om de kenmerkende duinnatuur te herstellen. Voor deze bioblitz kan je [inschrijven op de INBO website](#).
- Op **zondag 22 mei** organiseert [Life RIPARIAS](#) projectpartner Contrat de rivièrre Senne samen met LIFE Belini een bioblitz langs het oude kanaal Charleroi-Brussel, een groen-blauwe corridor in het

stroomgebied van de Zenne.

De AlienCSI bioblitzes werken samen met [#HOMEsafari](#).

[Tim Adriaens](#)

Eerste resultaten van de dagvlindermeetnetten: heel wat soorten gaan sterk achteruit

Via de [soortenmeetnetten](https://meetnetten.be) (meetnetten.be) willen het INBO, Natuur en Bos en Natuurpunt Studie betrouwbare informatie verzamelen over prioritaire soorten in Vlaanderen. Deze meetnetten bestaan uit een aantal vaste locaties, specifiek gekozen voor elke soort. Op deze plaatsen voeren vrijwilligers tellingen uit op een gestandaardiseerde manier. Hoe de tellingen uitgevoerd moeten worden, ligt vast in wetenschappelijk onderbouwde protocollen.

De eerste resultaten van de dagvlindermeetnetten zijn jammer genoeg voor de meeste soorten niet zo positief. In de periode 2016 - 2021 zien we:

- een sterke afname van de argusvlinder, het bruin dikkopje, de grote weerschijnvlinder, de kommavvlinder en de heivvlinder: voor al deze soorten dalen de aantallen met meer dan 50%
- een afname van de aardbeivvlinder en het gentiaanblauwtje

Gelukkig zijn er ook dagvlinders die het goed doen. We zien:

- een toename van het oranje zandoogje
- een mogelijke toename van de veldparelmoervlinder

Deze trends komen in grote lijnen overeen met de resultaten van de Nederlandse dagvlindermeetnetten. De belangrijkste oorzaken van de afnemende aantallen zijn vermoedelijk de recente droge zomers en te hoge stikstofdepositie.

Voor de bruine eikenpage, het klaverblauwtje en de moerasparelmoervlinder is de trend nog onzeker. We zullen dit over enkele jaren beter kunnen inschatten.

[Toon Westra](#), Dirk Maes, Sam Van de Poel en Thierry Onkelinx

Meer lezen: [Westra, T., Maes, D., Van de Poel, S. en Onkelinx, T. \(2022\). Resultaten van de dagvlindermeetnetten in Vlaanderen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2022 \(1\). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. DOI: doi.org/10.21436/inbor.70771847](#)

Beeld boven: Bruin dikkopje (foto Valérie Goethals, INBO)